

KİTAP TANITIMI

EHL-İ SÜNNETİN REİSLERİNDEN İMAM-I MÂTÜRÎDÎ

İnönü Ü. İlahiyat Fak. Öğrencisi Furkan Kürşat Daş

e-posta frknds2344@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-5265-1476

ATIF: Daş, Frukân Kürşat, “Kitap Tanıtımı: Ehl-İ Sünnetin Reislerinden İmam-ı Mâtürîdî”, Hikmet Yurdu, YIL: 13, CİLT: 13, SAYI: 26, ss. 347-350

Kitap: Ehl-i Sünnetin Reislerinden İmam-ı Mâtürîdî

Yazar: Prof. Dr. Hilmi Demir- Doç. Dr. Muzaffer Tan

Yayınevi: Anadolu Ay Yayınları

Yayın Yeri: Ankara

Yayın Yılı: 2019,

Sayfa Adedi: 136 sayfa

Tanıtacağımız kitap, *Ehl-i Sünnetin Reislerinden İmam-ı Mâtürîdî* kitabı Anadolu Ay Yayınlarından çıkmıştır. Kitap üç bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler; Mâtürîdî'nin hayatı, Mâtürîdî'nin düşünce dünyası ve Mâtürîdî'nin görüşleri başlıklarını taşımaktadır.

Kitabın giriş kısmında kısaca kelim ilminin önemi ve teşekkül sürecinden bahsedilmiştir. H.4 yüzyılın başlarında Hanefî geleneğin kelim boyutunu yorumlamada önder olan Mâtürîdî'nin Asya'daki büyük temsilcilerden biri olduğu ifade edilmiştir.(s.15) Ayrıca Mâtürîdî'nin yaşamış olduğu Semerkant bölgesinin kültürel ve inanç boyutundan da söz edilmiştir. Hanefiliğin mezhepsel anlamda teşekkül süreci ve önemli imamlarından bahsedilmiştir. Yazar, Mâtürîdî'nin doğduğu yıllarda Mâverâunnehir bölgesinin önceleri Abbasilere bağlı olan yarı otonom devlet, sonraları ise ondan ayrılıp müstakil bir devlet

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 31 Ocak/January 2020

Kabul Tarihi / Accepted: 17 Şubat /February 2020

Yayın Tarihi / Published: 01 Temmuz/ July 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Temmuz-Aralık /July-December

Cilt/Volume: 13 Sayı / Issue: 26 Sez / Pub Date: Temmuz-Aralık, 2020/2 Sayfa / Pages: 347-350

olan Samaniler'in yönetimi altında olduğunu ve bu devletin hoşgörülü politikasıyla Hanefiliğin Türkler arasında yayılıp milli bir mezhep haline dönüştüğünü belirtmiştir.

Mâtürîdî'nin yaşadığı bölgede fikri bir hürriyet ve bu fikri alana müdahale etmeyen adaletli ve hoşgörülü, özgürlükçü bir siyasi ortam olduğu görülür. Bu ortamı değerlendiren Mâtürîdî vahyin ışığı altında akli çıkarım ve yorumlarda bulunmuştur.

Yazar birinci bölümde Mâtürîdî'nin kısa bir hayat hikâyesini anlatarak başlamıştır: Ebû Mansûr el-Mâtürîdî bugünkü Özbekistan sınırları içerisinde yer alan Semerkand'ın Mâtürîd köyünde dünyaya gelmiştir. Ne zaman doğduğu tam olarak bilinmese de yaklaşık olarak h.230, m. 850'li yıllarda doğduğu söylenebilir. Onun yaşadığı coğrafyanın çoğunlukla Türk oluşu, Te'vilat adlı eserinde Türkçe dilinden bahsetmesi ve eserleri Arapça olmasına rağmen Türk dil yapısına uygunluğundan dolayı bunlar, İmam Mâtürîdî'nin Türk olduğunu gösteriyor. Mâtürîdî'nin ölüm tarihi 333/944 yılıdır ve Semerkant'da vefat etmiştir.

Yazar daha sonra Mâtürîdî'nin kelama, tefsire ve fıkha dair eserlerinden kısaca bahsetmiştir. Bu eserlerinden en mühimleri Te'vilatu'l-Kur'ân ve Kitabu't-Tevhid adlı eserleridir. Bunun yanında İmam Mâtürîdî'nin birçok risale ve reddiyeleri de mevcuttur. Kimileri günümüze ulaşmış kimileri de günümüze ulaşamamıştır. Yazar bu eserlerden yola çıkarak İmam Mâtürîdî'nin sadece kelamda değil diğer İslami ilimlerde de zamanın en mühim şahsiyetlerinden biri olduğunu söylüyor.

Birinci bölümün diğer bir alt başlığında İmam Mâtürîdî'nin hocalarından bahsedilmiştir. Bunlar; Muhammed b. Mukatil er-Razi, Ebu Bekr Ahmed bin İshak el-Cüzcani, Ebu Nasr el-İyazi ve Nusayr b. Yahya el-Belhi'dir. Bu âlimler Mâtürîdî'nin fikri ve ilmi anlayışına katkıda bulunmuşlardır.

Daha sonra İmam Mâtürîdî'nin bazı önemli talebelerinden de bahsedilmiştir. Bu kişiler: Er- Rüstüfağni, el- Hâkim es-Semerkandi, Ebu Leys es-Semerkandi ve Ebu Ahmed el- İyazidir. Bu âlimler Mâtürîdîlik düşüncesinin gelişmesi ve yaygınlaşmasında oldukça etkin olmuşlardır.

Kitabın ikinci bölümünde Mâtürîdî'nin düşünce dünyasına yer verilmiştir. Kur'ân'ın inzal olunduğu dönemden Mâtürîdî'nin yaşadığı döneme kadar olan sosyal, kültürel, coğrafi ve tarihi boyutlar ve yansımalar incelenmiştir. Bunların hepsinin Mâtürîdî'nin düşünce dünyasına etkisine vurgu yapılmıştır. Özellikle Hanefilik mezhebi Mâtürîdîliğin arka planında önemli bir etkidir.

Hicaz bölgesinde ve Bağdat merkezli Batı İslam dünyasındaki siyasi tartışmaların uzağında Semerkand bölgesi kendi ortamında dikkat çekici bir üslup ve dil

oluşturmuştur. Bu bölge İslam düşüncesinin büyük fakihlerini muhaddislerini, müfessirlerini ve kelimcilerini yetiştirmiştir. Aynı şekilde Mâtürîdî de bu bölgeden çıkan âlimlerden biridir.

Mâtürîdî'nin yaşadığı dönemde bölgeye hâkim olan Samaniler, Sünniliği desteklemeyi bir devlet politikası haline getirmişlerdi. Bu hanedanlığın oluşturmuş olduğu hoşgörü ortamı, İslam düşüncesinin sonraki gelişim sürecine yön veren tarihsel bir belirleyiciliğe sahip olmuştur.

Diğer bir alt başlıkta Mâtürîdîliğin arka planı olarak Hanefilikten ve bunun Mâtürîdîliğin oluşmasında ve fikirlerinin gelişmesinde nasıl bir rol oynadığından bahsedilmiştir. Açıklamak gerekirse Hanefi düşüncesi ve bu düşünce etrafında çalışan âlimlerin fikri ve usûlî düşünceleri İmam Mâtürîdî'yi ve onun önderlik etmiş olduğu Mâtürîdîlik mezhebinin fikrîsel alt yapısını oldukça çok etkilemiştir.

Sonraki alt başlıkta Semerkand'ın kültür ve inançların buluştuğu bir mekân olduğu ifade edilmiştir. Burada ve bu dönemde kelim âlimleri daha çok gnostik inançların öne sürdüğü fikirlerle fikri ve ilmi bir mücadeleye girmiştir. Aynı şekilde Mâtürîdî de bu gnostik inanç gruplarıyla çeşitli reddiye ve risaleler vasıtasıyla mücadele etmiştir. Özellikle Kitâbu't-Tevhid eserinde bazı başlıklarda yaşadığı dönem ve şartlara uygun olarak bu batıl inançlara çeşitli cevaplar vermiştir.

Yazar ayrıca İmam Mâtürîdî'nin neden geç keşfedildiği sorusuna da cevap aramıştır. Bu konuda bazı tatmin edici cevaplar öne sürmüştür. Bu sebepleri başlıklar olarak vermek istiyoruz:

1. İmam Mâtürîdî'nin yaşamış olduğu Semerkand bölgesinin hilafet merkezine uzak oluşu.
2. Semerkand'ın dini merkezler olan Mekke ve Medine'ye uzak oluşu.
3. Hanefi âlimlere ait biyografik eserler olan tabakat kitaplarının yazılışının gecikmesi.

Yazar ikinci bölümün son paragrafında aynen şöyle demektedir:

“Aslında Mâtürîdî İslam dünyasında tamamen ihmal edilmiş değildir. Görüşleri ve biyografisine dair bazı bilgiler, erken dönemlerden itibaren bilhassa kendisini büyük bir otorite kabul eden Mâverâunnehir Hanefileri'nin teliflerinde yer almıştır. ”

Kitabın üçüncü ve son bölümü olan kısımda ise Mâtürîdî'nin görüşlerine yer verilmiştir.

Mâtürîdîlik mezhebinin görüşleri İmam-ı A'zam Ebu Hanife ve İmam Mâtürîdî'nin görüşlerine dayanmakta olup en geniş şekliyle Maturidinin eserlerinde açıklanmıştır.

Bu bölümde yer alan Mâtürîdî'nin bazı görüşlerini verecek olursak:" Mâtürîdî'ye göre Allah, bütün insanlığı tevhid inancına, yani Allah'ın birliğine davet etmiştir. Dolayısıyla dinde asıl olan tevhid inancıdır. Ona göre insan sahip olduğu yetiler sayesinde nesnelere hakkında bilgi edinebilir ve bunlar vasıtasıyla bilgi üretebilir. Akıl ise dini bilgiye ulaşmada önemli bir bilgi kaynağıdır."

Görüldüğü gibi Mâtürîdî akli dışlamayıp tam aksine aklın da dinde bir bilgi kaynağı olduğunu ifade etmiştir.

Kitapta, İmam Mâtürîdî'nin ilhamı dinde bir bilgi kaynağı olarak kabul etmediği ifade edilmiştir. Ayrıca İmam Mâtürîdî'nin iman tanımına da yer verilmiştir. Bu tanıma göre iman, kalpte gerçekleşen bir şey olup dil, sadece kalbin tasdik ettiğini gösterir. Bu nedenle mümin olmak için kalbin tasdik etmesi yeterli olup, dil ile ikrar etmek şart değildir.

Kitabın son başlıklarında da İmam Mâtürîdî'nin kelama, fıkha, tefsire olan katkılarından bahsedilmiştir.

Kitabın sonuç kısmına gelecek olursak yazar şunları ifade edip bitirmiştir: *"İslam dünyası İmam Mâtürîdî hazretleri ve onun görüşlerini her çağda yeniden keşfedecek, keşfettikçe içine düştüğü derin krizlerden kurtulmasını sağlayan sağlam bir zemine kavuşacaktır."*

